

دشت شاپور = شهر شاپور = غار شاپور

(۲)

اصولا کاوش توسط هیئت حفاری فرانسوی بریاست آقای گریشمن و همراهان در دو محل اصلی بعمل آمد:

۱ - در اطراف محلی موسوم به آتشکده

۲ - در اطراف مکان مخصوص بنام مکان مقدس

آتشکده - این محل ساختمانی مربع است. سطح زمین آتشگاه سابقا هفت متر پائین تر از ساختمان کنونی بوده چه مراسم آتش پرستی را در زیر زمین و از نظر مردم محلی مخفی میداشتند، در زیرزمینهای این تالاریک دخمه طاق دارد دارای بیست پسلکان بوده که بدرون آن زیر زمین میرفته اند. دیوارهای اطراف آن سنگهای حجاری شده داشته است. ضخامت این دیوارها ۲/۳۰ متر دیوار شمالی کاملا محفوظ مانده و دارای ۱۴ متر ضخامت است. در روی این دیوار، دو حجاری موجود است که شکل یک گاو زانو بز زمین زده را نشان میدهد. بهمانگونه که در سرستونهای هخامنشی این حیوان مشاهده میشود. در روی زمین آتشگاه خاکسترهایی موجود بود که می توان حدس زد سقف آن از چوب ساخته شده بوده است.

یک دالان تاریک، شخص را بدلیل هدایت میکند که از آنجا میتواند بوسیله دری

به آقای، دکتر بهمن کریمی از باستان شناسان پژوهنده و رئیس سابق اداره باستان شناسی

به تالار اصلی وارد شود. هر دربارتفاع $3/30$ و بعرض $1/60$ متر است. در زیرزمینهای تالار جویهایی برای فاضل آب ساخته شده بود. این آتشگاه شباهت کامل بتمام آتشگاههای دیگری دارد که در ایوان ساخته شده است. نیز بمعبد آفتاب در شهرها تراس واقع در بین النهرین بسیار شبیه است. در قصر شیرین کرمانشاه گل دختر خراسان و ژیرا^۱ بین کازرون و فیروز آباد، آتشگاههای دیگری قرین همین آتشگاه بوده است. تمام این آتشگاهها را بیک شکل و روی یک نقشه مربع ساخته بودند و هر کدام چهار در ورودی داشت و در سقف بعضی از آنها سوراخی مشاهده میشد. این آتشگاهها، در مکانهای مختلف ایران، باسی موسوم بود. مثلاً در قصر شیرین باسم چهار قابو و در فارس باسم چارطاق و در شاپور باسم آتشگاه. در دوره های اسلامی، خانه های زیاد اطراف این آتشگاهها ساخته بودند. در سال دوم و سوم حفاری بیرون آوردن اطاقها و تالارهای این معبد از زیر خاک، جزو برنامه هیئت کاوش شاپور بوده است. در سال دوم حفاری، تالار مرکزی آن از زیر خاک بیرون آمد. سنگهایی بسیار این تالار را تانیمه پرنموده و دیوارها، گویا، در اثر زلزله شدید سه شکسته و افتاده و صدمه بسیار دیده بود. زمین این تالار از سنگهای بزرگ مفروش بود که هم اکنون دیده میشود (90×90). آتش مقدس در این تالار، همیشه شب و روز، توسط نگهبانان روشن بوده و نور خورشید و اشعه آن در این تالار بزحمت داخل میشده است. در حال کاوش، در زاویه شمالی تالار مرکزی، اطاقی کوچک نمایان شد که گویا مکان ادعیه و اوراد بوده است، چه در گوشه ای قرار داشت که بکلی از نور روز بی بهره و تاریک بود. در گوشه غربی این معبد، حوض آبی برای مشروب شدن ساخته بودند و آب را با تنبوشه های گلی باطراف میبردند. این تالار مجرانی هم جهت خروج آب داشته که از خاک پر شده و از بین رفته است.

بناهای مقدس. در ۵۲۵ متری و در مغرب آتشگاه، مکانی دیگر از زیر خاک بیرون آمد و دو ستون سنگی در آن کشف و قطعات سرستون و پایه ستون و خانه خرابه های در آن اطراف نمایان گردید. ستونها از کمر شکسته بود و هر کدام یک سرستون داشت که بسیار زیبا و هنرمندانه حجاری شده بود. طول این ستونها $3/30$ و قطر پایه آنها $70/70$ متر و قطر بالا $60/60$ متر و روی طرف راست این ستون کنیه ای بدوزبان سنسور بود که گریتمن بعداً آنرا ترجمه کرد. بعضی از علمای علم باستان راعقیده بر آن است که چون در زمان شاپور، رابطه ایران و روم و رفت و آمدهای میان این دو مملکت فراوان بود بسیاری از صنعتگران رومی بایران مسافرت کرده و متوطن شده بودند و بدین جهت تاثیر معماری رومی بر این آثار نمایان است. این تاثیرات در تمام عمارات و ابنیه شاپور دیده میشود و میتوان گفت معماری در این دوره، رنگ صنعت معماری رومی را دارد، بدین معنی که

اصل صنعت از ایران و ظواهر آن از روم است. در این مکان مجسمه شاپور بدست نیامد ولی قطعات و مرمر که قسمتی از مجسمه را تشکیل میداد پیدا شد. از طرف دیگر در دوره اسلامی بعضی مسکوکات و برخی قطعات برنز و مرمر نمایان گشت. در سالهای بعد نیز، کاوش در این محل ادامه یافت و پس از خاکبرداری، دوره اسلامی خانه‌ها و کلبه‌ها متعلق به آن عصر (ساسانیان) که در زیر زمین مستور و مخفی بود پیدا شد. گذشته از قصور، آثاری مختصر از قبیل کوزه‌های منقوش کوچک و بزرگ سفالین و قطعات برنز و شیشه‌های کوچک بدست آمد که متعلق به قرن ششم اسلام و در دوره مغول است.

اینک عین کتیبه منقور بر روی ستون را که بدوزبان پهلوی ساسانی و اشکانی بوده و در ۱۹۰۱ در نوشته شده و توسط آق‌ای گریشمن خوانده شده است، در اینجا می‌آورد.

- ۱ - در ۱۵ فروردین سال ۴۸ از تاریخ آتش
- ۲ - اردشیر و سال ۳۰ از آتش شاپور
- ۳ - شاه ووردان سال ۱۲۴ این است مجسمه
- ۴ - مزدا پرست شاه بود خدا شاه شاهان
- ۵ - ایران و انیران (غیر ایران) نژاد
- ۶ - یاک خدایان پسر مزدا پرست اردشیر خدا
- ۷ - شاه شاهان ایران نژاد
- ۸ - خدایان نوبه یاک خدا این آثار توسط
- ۹ - آپاسای منشی از شهر حران
- ۱۰ - که شهر خانواده او می‌باشد برای پادشاه خود
- ۱۱ - مزدا پرست شاه پور خدا
- ۱۲ - شاه شاهان ایران و انیران
- ۱۳ - نژاد خدایان ساخته است
- ۱۴ - و وقت که شاه شاهان این تصویر را دید
- ۱۵ - به آپاسای منشی خلعت بخشید
- ۱۶ - از طلا و نقره و یک باغ و یک معبد

در سال دوم و سوم نیز، در قصری از قصور ساسانیان، حفاری مختصری بعمل آمد،

کچ‌هایی بر بها پیدا شد.